

איך יכולים לנחש שהנער הבשיל עד רֶקֶב כֶּבֶר?

חמש אפיגרמות

מיוונית עתיקה: אסף רוט

סטרטונוס (Στράτωνος) הוא משורר הלניסטי בן המאה השנייה לספירה שחי בעיר הרומית סְרְדִים שבאסיה הקטנה וכתב ביוונית. הוא מוכר בעיקר בשל תפקידו כעורך הספר השנים־עשר באנתולוגיה היוונית "המוזה הנערית" (ἡ μούσα παιδική), שמכנסת עשרות אפיגרמות הומראוטיות פרי עטו, לצד כאלה שמיוחסות למלאגרוס, קאלימכוס, אסקלפיאדס ואחרים. "מי שיקרא, יום אחד, בשירים הקטנים שחיברתי", כותב סטרטונוס במכתם ה־258 שחותם את האסופה, "עוד יהגה בטעות – 'בטח כתב קורותי'. / אך האמת שאני מחדד מילותיי לזולת – / מי שאוהב נערים – אֵל הכשירני לכך". המכתם הזה מדגים היטב את הטון האירוני והמתחכם של סטרטונוס, ובה בעת מתאר את שירתו של סטרטונוס כמכלול: גלריה של תמונות מחיי האהבה של גברים ונערים רומיים בימיו. במכתם ה־190, הדובר של סטרטונוס מעלה את האהוב לדרגה אלוהית ממש, ואף שהוא מצוי במרחב השירי שמאפשר לו לדמיין ולפנטז כאוות נפשו, הוא מסתפק בהפרחת המשאלה להפוך לתולעת, כדי שיוכל להתקרב לצלמית שמעוצבת בדמותו של האהוב הבלתי־מושג.* אופיייה המיני של המשיכה של הדובר־מאהב אל הנער, שנרמזת במכתם מספר 190, הופכת למפורשת יותר במכתם מספר 208. מכתם פתלתול זה מציג רעיון דומה, אך דומה שהוא גם מבקש לעורר מינית את קוראיו. במכתם ה־201, הכוח שיופיו של הנער מקנה לו ביחס למאהב הבוגר מטשטש במידה רבה את יחסי הכוחות האי־סימטריים הקשיחים שמתקיימים בעולם המוסכמות החברתיות בנות הזמן והמקום.

במכתמים 248 ו־178 הדובר של סטרטונוס משתמש בטון המתחכם שמאפיין את שיריו כדי להעלות שאלה בסיסית הנוגעת לקוד החברתי הרומי, ולפיו מגע מיני בין גברים הוא לגיטימי רק כל עוד מדובר בגבר בוגר ובעל זכויות שמעוניין בנער צעיר** בן למעמד נמוך יותר, שעדיין לא סיים את תהליך ההתבגרות. אחד הסממנים החיצוניים המסורתיים שמסייעים להבחין בין נער, קרי מושא־תשוקה לגיטימי, לבין גבר שכבר איננו נתפס ככזה

* ואפילו לא לנער עצמו! גלגול מודרני של המוטיב הזה עשוי לעלות בזיכרונו, כפי שהוא מופיע במילות השיר של ז'ק ברל: "laisse-moi devenir l'ombre de ton ombre, l'ombre de ta main... l'ombre de ton chien..." ("תני לי להפוך כך / לצל צלך או / לצל ידך או / לצל כלבך" – בתרגום דורי מנור).

** במכתם הרביעי שבאסופה שלו, סטרטונוס מזכיר את טווח הגילים 12-17.

— הוא הופעת שְׁעַר הַפְּנִים. סטרטונוס מאתגר את התפיסה הזאת, ובעשותו כן הוא מבצע מהלך מעניין ביותר: הנער הוא כבר לא רק מושא תענוגות חסר שֵׁם ופנים, אלא הופך להיות סובייקט מובחן וייחודי, שהמשיכה אליו חורגת מהתשוקה הבסיסית בלבד. אמנם במכתם מספר 248, למשל, סטרטונוס מדמה את הנער לסוג של סחורה — פרי שבשלותו, כלומר, פרק הזמן שבו הוא "ראוי לשימוש" הוא מוגבל — אבל זוהי נקודה אחת על רצף, שמצדו השני מזדהרת הצהרת האמונים הנרגשת שמופיעה במכתם 178. בנקודה הזאת יש משהו שנרמז מתוך הכסות המחוספסת והסרקסטית של רוב שיריו ההומו־ארוטיים של סטרטונוס, והוא מזכיר לרגע אהבה ממש.

כמה מילים על המשקל של השירים: האפיגרמות היווניות מבוססות לרוב על הבית האלגי: דיסטיכון המורכב מטור אחד של הֶקְסַמֶטֶר דֶקְטִילִי, וטור נוסף שמורכב משתי צלעות שוות שכל אחת מהן מכילה שני דקטילים והברה ארוכה נוספת (מה שיוצר צורה — הפסק נשימה קצר — במרכזו של הטור השני). האפיגרמה כוללת בדרך כלל שני בתים אלגיים מסוג זה, אבל עשויה לכלול גם בתים רבים, ולהגיע לעשרות טורים. המשקל בשירה היוונית הוא כמותי, כלומר, מבוסס על אורכן של ההברות — טכניקה שאיננה אפקטיבית בעברית המודרנית — ולכן בתרגום שלפנינו עיבדתי את הבית האלגי למשקל סילבו־טוני המבוסס על הטעמתן של ההברות.

א"ר

מכתם 190:

אֲשֶׁר חֶלְקוֹ שֶׁל פֶּסֶל, כְּפִי שְׁאֲשֶׁר חֶלְקוֹ שֶׁל הַחֶמֶר –
מִי שֶׁהִשְׁכִּילוּ לְשֵׂאת אֶת עַל יְפִיָּהּ הָאֵים.
אֲנֵא תוֹלְעֵת עֶשׂוֹנִי! לְשֶׁבֶל־רִירָה שֶׁל תוֹלְעֵת,
כֶּךְ אֲכַרְסֵם לְאֲטִי דֶרֶךְ צְלִמִית שֶׁל דְמוּתָהּ.

מכתם 208:

הו, פּוֹקסוֹן* בַּר מְזֵל, אֲנִי לֹא מְקַנָּא, זֶה בְּסֵדֶר.
נֵעַר אוֹתָךְ יְאַסֶּף, בֵּין אֲצַבְעוֹת יֶאֱחֹזֶה,
בְּטַח סָמוּךְ אֶל הַדֶּף יִגְלָגֵל עַל שְׁפָתָיו אֶת מְלִיךָ,
אוּ יִטִּילֶךָ אֶל חִיקוֹ... אוֹי, בַּר מְזֵל שְׁאַתָּה!
בֵּין גְּלִימוֹתָיו, בְּכִיסִים, תְּשׁוּטֵט בְּלִי מוֹרָא דְרַךְ קָבַע
כֶּךָ שְׁתּוֹכֵל לְהִרְהִיב עוֹז וְלִלְטֵף לִירְכִיו.
בְּטַח בְּרַגְעַת תּוֹכָה לְקַשְׁקֵשׁ עָמוּ, נוּ, אֶז קְדִימָה –
אֲנֵא, סְפוֹרֵנְצִיק חֲמוּד, זָרֵק לוֹ מְלָה גַם עָלֵי.

מכתם 201:

אִם לֹא יִגִּיעַ מִיָּד, לֹא אֶקְבִּיל שׁוֹב פְּנָיו שֶׁל קְלָאוֹנִיקוֹס.
כֵּן, בְּחַיֵּי שְׁאֲנַעֵל – לֹא, אֲנִי לֹא אֲשַׁבֵּעַ.
אִם סֵתֵם שְׁקַע בְּחֵלוֹם, הוּא עֲשׂוּי כְּבָר מְחָר לְהוֹפִיעַ:
לֹא תִפְרִידְנִי, הִרִי, רַק יִמְמָה בּוֹדְדָה.

* הספר שסטרטונוס מדבר עליו היה, כיאה לזמנו, מגילת פפירוס, כפי שמציינים המתרגמים פאטון (Paton) ואוברטון (Aubretton). יש לתת את הדעת, אם כן, לצורתו הגלילית המוארכת.

מכתם 248:

אֵיךְ יְכוּלִים לְנַחֵשׁ שֶׁהַנְּעֵר הַבְּשִׁיל עַד רָקֵב כָּבֵר, *
אִם מְבַלִּים לְצַדּוֹ, יַחַד, לִילּוֹת כִּימִים?
אֵיךְ תִּעֲנוּג שֶׁל אֶתְמוֹל לֹא מֵתוּק כָּבֵר, הַיּוֹם, כְּמִקְדָּם?
מָה נַעֲשֶׂה בְּמִמְתָּק, לְמָה מְחַר פֶּגַע תִּקְפוֹ?

מכתם 178:

אֵשׁ נִדְלָקָה בִּי בַיּוֹם שֶׁתְּאוֹדִים הִזְהִיר אֶת הָאֶפֶק:
שָׁמַשׁ בִּינוֹת כּוֹכְבִים, אֹר שֶׁקָּדִים לוֹ אַחֲיו.
לִילָה – תִּבְעֵר בִּי עוֹד אֵשׁ, אֶף עַל פִּי שְׂזָקְנוֹ מְצִמַח, **
זֹאת כִּי הֵגַם שְׁשָׁקַע, שָׁמַשׁ הוּא שָׁמַשׁ לְעַד.

* סטרטונוס מתייחס כאן לרגע הקריטי של הופעת שער הפנים אצל הנער, מה שמסמן את המעבר מנערויות לבגרות, ובהתאם, את סיום התקופה שבה ראוי שייתפס כאובייקט תענוגות לגיטימי לפי המוסכמה הרומית. ראו הרחבה בנושא זה בדברי המבוא.

** ראו הערה קודמת בדבר הופעת שער הפנים אצל הנער.